

Запобігання корупції в органах державної влади шляхом проведення спеціальної перевірки

З 1 січня 2012 року набрала чинності стаття 11 Закону України "Про засади запобігання і протидії корупції", якою запроваджено новий превентивний захід по запобіганню корупції, такий як спеціальна перевірка відомостей щодо осіб, які претендують на зайняття посад, пов'язаних із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування (далі - спеціальна перевірка).

На виконання цієї статті Закону з метою чіткого визначення механізму проведення такої перевірки Президентом України видано **Указ від 25 січня 2012 року № 33/2012, яким затверджено Порядок організації проведення спеціальної перевірки відомостей щодо осіб, які претендують на зайняття посад, пов'язаних із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування** (далі - Порядок).

Спеціальну перевірку запроваджено з метою підвищення якості відбору кандидатів на зайняття посад, пов'язаних з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування.

З цього приводу хотілось би зазначити, що спеціальна перевірка кандидатів на посади, пов'язані з виконанням функцій держави, не є новелою законодавства.

Так, до 1 січня 2012 року подібна перевірка проводилася щодо значно меншої кількості посад, а саме відповідно до Порядку проведення обов'язкової спеціальної перевірки відомостей, що подають кандидати на зайняття посад державних службовців, який був затверджений Президентом України у 2001 році, обов'язкова спеціальна перевірка проводилась стосовно кандидатів на зайняття посад державних службовців, призначення або погодження призначення на які здійснюється Президентом України або Кабінетом Міністрів України, Главою Адміністрації Президента України, Керівником Державного управління справами.

Зокрема, перевірці підлягали відомості, повідомлені кандидатом на зайняття посади про себе, зазначені у деклараціях про доходи, зобов'язання фінансового характеру та майновий стан кандидата на зайняття посади щодо себе та членів своєї сім'ї, а також додержання кандидатом вимог, установлених законодавством про державну службу, боротьбу з корупцією, про державну таємницю.

На відміну від попередніх актів, які врегульовували питання проведення спеціальних перевірок, на сьогодні спеціальній перевірці підлягає більш широке коло осіб, тобто всі особи, які претендують на зайняття посад, пов'язаних із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, крім кандидатів на пост Президента України, кандидатів у народні депутати України, кандидатів у депутати Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та на посади сільських, селищних, міських голів, для яких така перевірка визначена виборчим законодавством.

Спеціальній перевірці підлягають відомості про притягнення особи до кримінальної відповідальності, наявність судимості, її зняття, погашення, про застосування до кандидата адміністративних стягнень за корупційні правопорушення, достовірність відомостей, зазначених у декларації про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру за минулий рік, стан здоров'я кандидата, освіту, наявність у кандидата наукового ступеня, вченого звання.

До проведення спеціальної перевірки, як і раніше, залучаються Міністерство внутрішніх справ України, Державна податкова служба України, Міністерство охорони здоров'я України, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України та відповідні органи виконавчої влади Автономної Республіки Крим, структурні підрозділи обласної, Київської, Севастопольської міських державних адміністрацій.

Відмінність полягає у тому, що під час спеціальної перевірки також встановлюється наявність або відсутність кандидата на посаду в **Єдиному державному реєстрі осіб, притягнутих до відповідальності за вчинення корупційних правопорушень**, який веде Міністерство юстиції України.

В зазначеному Реєстрі містяться відомості не лише про притягнення до кримінальної та адміністративної відповідальності за вчинення корупційних правопорушень, а і відомості про притягнення особи до дисциплінарної або цивільно-правової відповідальності за вказані правопорушення.

Розподіл повноважень між Міністерством юстиції та його територіальними органами під час проведення спеціальної перевірки визначений таким чином, щоб інформація надавалась якнайшвидше, а тому реєстратори територіальних органів Міністерства мають доступ до такого ж обсягу інформації, як і реєстратори центрального апарату.

Отже, на сьогодні немає необхідності направляти запити на перевірку за місцем реєстрації особи, якщо вона намагається працевлаштуватися, наприклад, в іншій області. Для проведення спеціальної перевірки Міністерством юстиції достатньо звернутись до найближчого до

майбутнього місця роботи кандидата головного управління юстиції Міністерства юстиції України (в Автономній Республіці Крим, в областях, містах Києві та Севастополі).

Аналізуючи перелік державних органів, що можуть залучатись до проведення перевірки, та відомостей, які перевіряються, можна зробити висновок, що проведення спеціальної перевірки є комплексним вивченням інформації про особу, яка бажає обіймати посади, пов'язані з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування.

У разі ж якщо за результатами такого комплексного вивчення встановлено факт подання кандидатом неправдивих відомостей, йому буде відмовлено у призначенні та повідомлено правоохоронні органи.

Однак при цьому доцільно враховувати, що недостовірною інформацією в даному випадку може вважатися інформація, яка не відповідає дійсності або викладена неправдиво, тобто містить відомості про події, яких не існувало взагалі або які існували, але відомості про них не відповідають дійсності (неповні або перекручені).

При визначенні недостовірності поданої інформації, на нашу думку, необхідно виходити з свідомого приховування чи перекручування тої чи іншої інформації.

Тому при вирішенні питання про прийняття на службу особи у разі встановлення за результатами спеціальної перевірки факту подання кандидатом на зайняття посади неправдивої інформації насамперед має враховуватись характер виявлених розбіжностей. При цьому незначні описки чи технічні помилки у декларації не повинні розцінюватись як недостовірні відомості.

Найбільша кількість випадків виявлення неправдивих відомостей під час проведення спеціальних перевірок на сьогодні пов'язана з перевіркою Державною податковою службою **декларацій про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру**.

Водночас значна кількість із таких випадків насправді стосується зазначення неправильних відомостей в таких деклараціях і пов'язана, зокрема, з помилками в частині обсягу даних, які перевіряються. Йдеться про те, що подекуди перевіряється інформація щодо членів сім'ї кандидата, в той час як відповідно до статті 11 Закону перевірці підлягають відомості лише щодо кандидата. Крім того, досить часто органами податкової служби виявляються факти зазначення в деклараціях документально підтверджених доходів, відомостями про які органи податкової служби до цього не володіли, наприклад щодо пенсій.

Вважаємо, що у таких випадках необхідно використовувати механізм оскарження результатів проведення спеціальної перевірки, який полягає в тому, що кандидат у разі незгоди з результатами перевірки, з метою врегулювання спірних питань, які можуть виникнути під час проведення спеціальної перевірки, може подати свої зауваження у письмовій формі стосовно її результатів до відповідного органу, який зобов'язаний надати йому письмову відповідь протягом десяти днів з дати надходження зауважень.

Це надає можливість керівнику отримати всебічну інформацію про кандидата та прийняти об'єктивне рішення про його призначення або відмовити у призначенні.

Стосовно повідомлення правоохоронних органів у разі встановлення за результатами спеціальної перевірки факту подання кандидатом неправдивих відомостей слід зазначити, що вказане правило має на меті з'ясування наявності чи відсутності правопорушень, в тому числі й корупційних, які стали причиною подання неправдивої інформації.

Така інформація для здійснення відповідної перевірки та вжиття заходів надсилається до спеціально уповноважених суб'єктів, які безпосередньо здійснюють у межах своєї компетенції заходи щодо виявлення, припинення та розслідування корупційних правопорушень.

Згідно з положеннями Закону України "Про засади запобігання і протидії корупції" такими органами є органи прокуратури, спеціальні підрозділи по боротьбі з організованою злочинністю Міністерства внутрішніх справ України, податкової міліції, по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю Служби безпеки України, Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, підрозділи внутрішньої безпеки митних органів.

Незважаючи на те що спеціальна перевірка повинна проводитися протягом 15 днів згідно з вимогами Закону, на сьогодні подекуди виникають ситуації порушення цього строку органами державної влади, які проводять спеціальну перевірку.

Як показує практичний досвід, причини порушень строків перевірки криються не в недосконалісті правових норм, які визначають проведення перевірки, а у відсутності належної організації її проведення в кожному конкретному відомстві.

З метою спрощення процедури проведення спеціальної перевірки Президентом України внесено зміни, згідно з якими для цілей проведення спеціальної перевірки не вважається призначенням (крім призначень, які

здійснюються Президентом України або Кабінетом Міністрів України): призначення в порядку переведення особи на іншу посаду в межах одного і того ж органу державної влади (державного органу) чи органу місцевого самоврядування, призначення в порядку переведення на роботу з одного органу державної влади (державного органу) до іншого органу державної влади, з одного органу державної влади (державного органу) до органу місцевого самоврядування, з органу місцевого самоврядування до іншого органу місцевого самоврядування, з органу місцевого самоврядування до органу державної влади (державного органу), а також призначення в порядку переведення особи, яка працювала в органі державної влади (державному органі), що припиняється, на роботу до іншого органу державної влади (державного органу), до якого переходять повноваження та функції органу державної влади (державного органу), що припиняється.

Вказані зміни спрощують порядок призначення тих претендентів на зайняття відповідних посад, які вже займають посади, пов'язані з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування в інших державних органах чи органах місцевого самоврядування.